

Kisebbség és kultúra

Székely András Bertalan művelődésszociológussal,
a Magyar Kultúra Lovagjával beszélget Frigyesy Ágnes

Január 22-én, a Magyar Kultúra Napján osztották ki a „Magyar Kultúra Lovagja” címet. E nemes kitüntetést azoknak adományozzák, akik hosszú idő óta szolgálják a magyar kultúrát. 2003-ig kilenc ország 128 személyisége vehette át az elismerést.

A „Falvak Kultúrájáért Alapítvány” a Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület ajánlására ítélte oda a díjat Székely András Bertalan kisebbségkutatónak, művelődésszociológusnak, aki évtizedek óta a Kárpát-medence etnikai viszonyaival foglalkozik, elméletben és gyakorlatban. Vele beszélgettünk a díjátadás alkalmából.

Székely András Bertalan: Az alapító a Falvak Kultúrájáért Alapítvány nevű civil szervezet, mely a 90-es években jött létre. Olyan hazai és határon túli személyiségeket tüntetnek ki ezzel a címmel, akik évtizedek óta tevékenykednek az egyetemes magyarságért, a vidéken élők kultúrájáért és megmaradásáért. Az előterjesztők – az alapszabály szerint –, társadalmi szervezetek, alapítványok, egyesületek. Engem a Muravidéki Baráti Kör ajánlott, hisz több mint két évtizede foglalkozom a szlovéniai magyarokkal és a magyarországi szlovénekkal.

Frigyesy Ágnes: A „Falvak Kultúrájáért Alapítvány” mögött áll-e a Lovagrend? Hisz a „Magyar Kultúra Lovagja” kitüntetést kapta.

Székely András Bertalan: Az alapítvány minden évben háromféle kitüntetést adományoz a Magyar Kultúra Napján. Az egyik: a „Magyar Kultúra Apródja”, ezt az elismerést fiatalok kapják, akik koruknál fogva általában rövidebb, ám figyelemre méltó teljesítményt mutatnak fel. A „Magyar Kultúra Lovagja” a következő díj, s végül a „Kultúra Lovagja” címet külföldi civil és katonai személyiségeknek ítélik oda, akik jó kapcsolatokat ápolnak a magyarsággal, s erőfeszítéseket tesznek az együttműködésért. A három elismerést egyszerre osztják ki, s az utolsó egy-két évben a lovagokból megalakult a Rend is. Hírek szerint a tavalyi nagyvázsonyi után az idén Túrkevéen tartják a második lovagi találkozót.

Frigyesy Ágnes: Aki megkapja a „Magyar Kultúra Lovagja” címet, automatikusan tagja lesz-e a Lovagrendnek?

Székely András Bertalan: Nem, ezt külön kell kérni. Szándékom szerint magam is kérem majd a Lovagrendbe való felvételemet, mert mindazon célkitűzések, melyeket a Lovagrend alapszabálya szem előtt tart, számomra vállalható, azonosulni tudok velük. Nem a múltba révedező, hanem a szűkebb-tágabb közösségért a cselekvést a jelenben vállaló emberek tagjai a Rendnek.

Frigyesy Ágnes: A kitüntetésre szóló előterjesztésben utaltak a családi indíttatására, miszerint ön már ifjú korában érzékenyen reagált a határon túli magyarok problémáira. Hová kanyarodnak vissza családi gyökerei?

Székely András Bertalan: Nem egyedi eset a miénk. A huszadik századi magyar történelem folyománya, hogy számos családban találkozhatunk hasonló esetekkel. Elszakított területről származik édesanyám és édesapám családja is. A „Székely” név valóságos erdélyi kötődést jelez. Az „Székely” ágról református dédnagyanyám: Kokas Borbála és unitárius dédnagyapám: Székely Márton, Tordáról költözött Kolozsvárra. Nagyapám pedig Trianon után lépte át a 93 ezer négyzetkilométerre zsugorodott, maradék ország határát, merthogy számára nem volt vállalható mindaz, amit az új hatalom elébe állított. Édesanyám nevelőapja: Anika Emil újvidéki születésű katolikus ember, akinek az anyaországba érkezése hasonló időben és okokból történt, tehát a délvidéki gyökerek is adottak. Ezek mindmáig élő kapcsolatokat jelentenek. S hogy még színesebb legyen a kép: anyai nagyanyám: Kálmán Mária Magdolna, a Monarchia nyugati szegletében Bad Ischlben látta meg a napvilágot...

Frigyesy Ágnes: Ön már itt született Budapesten?

Székely András Bertalan: Sőt, már édesapám és édesanyám is. Harmadgenerációs anyaországinak mondhatom magam, de eszmélkedésem, cseperedésem óta figyelek a határon túl történt eseményekre, s ápolom a rokoni és baráti szálakat.

Frigyesy Ágnes: Emlékszik-e, mikor figyelt fel rá, hogy élnek magyarok a határ túloldalán?

Székely András Bertalan: Az egyik a családi legendárium. Szüleimtől, rokonaimtól sok mindent hallottam már kicsi koromban, melyek az erdélyi és délvidéki testvéreink nehézségeire vonatkoztak. Abba a szerencsés helyzetben kerültem, hogy a népi kultúra búvőkörébe kerültem már középiskolás koromban. Akkor indulhattak a hátizsákos fiatalok Erdély és Felvidék felé művelődési táborokba, és önkéntes néprajzi gyűjtőként, az illyési „haza a magasban” értelemben vett hon ismeretét fontosnak tartó fiataloként, magam is közéjük tartozhattam. Már az érettségi előtt komolyan érdeklődtem az egész térség kisebbségi viszonyai iránt, és tudatosan készülődtem a későbbi életpályám felé. A népzenei és táncház mozgalomba való bekapcsolódásom is jó iránytűt jelentett, mely középiskolás, és egyetemista koromban bontogatta szárnyait. Szinte ott nőttem fel Halmos Béláék, Sebő Ferencék „lábainál”. Ez konkrétan értendő. Amikor az első táncházakat szervezték a Kassák-klubban meg a Műgyetem „R” klubjában, sokszor a dobogón, a muzikusok lábai mellett ülve tanultuk a népdalokat, a „táncbéli tánc-szókat”, valós anyanyelvként szívhattam magamba a zenei és folklór „anyanyelvet”.

Frigyesy Ágnes: Az Ön nevéhez kötődik a legendás hírű Közép-Kelet-európai Klub létrehozása az R-klubban, mely az akkori hatalom szemében nem aratott osztatlan sikert, a fiatalok körében annál inkább.

Székely András Bertalan: Kapcsolódva az előző kérdéshez, hadd említsem meg, hogy középiskolás és egyetemi éveim alatt elvégeztem a József Attila Szabadegyetem néprajz tagozatát. Bár később nem jelentkeztem az egyetem néprajz szakára, mind a szellemi, mind a tárgyi néprajz témakörében megszerezhettem az alapismereteket. Egyetemista koromban évekig énekeltem a Tamási Áron Székely Népdalkörben. A zenei anyanyelvet – az említett táncház-mozgalmon túl, több száz népdalon keresztül mélyítettem el. Kórusvezetőink: Vargha Anikó Háromszékből áttelepült zenetanárnő és Halkovics János rádiós szerkesztő hozzáfűzött magyarázatai az erdélyi, moldvai, zoboralji, és a tágabban vett, egyetemes népi kultúrához kötötték a hallottakat. A felvidéki művelődési táborokban, évről-évre nyaranta Őrsújfalun és másutt, módomb nyílt találkozni azokkal az élő szlovákiai magyar írókkal, költőkkel, művelődési szakemberekkel, történészekkel, akik már abban az időben tevékenykedtek közösségükért. Így formálódott határokon átnyúló, szemléletem. Ám szülői indíttatásra mérnök lettem...

Frigyesy Ágnes: Nem hiszem, hogy jól választott...

Székely András Bertalan: „Cigányélet” a földmérés. Ám úgy gondoltam, hogy aki járja az országot, találkozik a falvak népével, a tárgyi kultúrával, a dalokkal, mesékkel, és szokásokkal,

vagyis gyűjtheti is őket. A mérnöki oklevéllel a zsebemben, fél év után jelentkeztem a bölcsészkarra, szociológia szakra. S miután munkahelyem, a Budapesti Földmérési és Geodéziai Vállalat nem támogatta a továbbtanulásomat, néhány hónapnyi mérnöki munka (e rövid életszakaszom kéznymomat őrzik pl. a Margit-híd két oldalán épített aluljárók) után visszamentem a Műegyetemre, ahol az egyetem „kultúrházának”, az R-klubnak vezetésére kaptam megbízást. Ez a klub a Budapesti Műszaki Egyetem „R” nevű épületében működött, művelődési központként. Tehát – a nem diszkó jellegű és nem a könnyű műfajba tartozó –, számtalan szakkör és rendezvény gazdája lettem. A leckekönyvbe fölvehető humán tárgyak szervezése mellett, a legkülönbözőbb szakterületeken dolgozó, magyar és nem magyar magyarországi, és határon túli vendégeink – ezen úgy az előadók, mint a közönség is értendő –, bevonásával működtettem önképző és vitaköröket. Persze, mint ismeretes, a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évek elején a hatalom nem támogatta, legfeljebb megtűrte ezeket a vitaesteket. Három-négy év múlva feltöltötták a valóban határainkon túl is ismert, a kisebbségi konfliktusok okainak feltárására vállalkozó Közép-Kelet-európai Klubomat: a KKK-t. Nem mintha a rendszert megdönthették volna, csak úgynevezett kényes és a hatalomnak nem tetsző kérdéseket feszegettünk.

Frigyessy Ágnes: Pályája mégis kibontakozhatott: sokféle és sokrétű tudományos munkája igazolja ezt. Foglalkozott például Pével Ágoston néprajzkutató, könyvtáros, múzeumigazgató munkásságával, Varga Sándor életútját nagy interjúban dolgozta fel. De említhetem Venczel József falukutató példáját, akinek hagyatékát rendezte, átmentette az Országos Széchényi Könyvtárba. Tudományos munkásságából melyik az önnek legkedvesebb?

Székely András Bertalan: Szerencsésnek nevezhető a nyolcvanas évtized, amikor kialakultak a hazai kisebbségkutatás keretei. Az évtizedekig szőnyeg alá söpört kérdések tudományos vizsgálata a megtört kategóriába, majd a legitim intézményrendszerek közé került. 1983 táján megalakult a Gorkij Könyvtár, a mai Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi kutató csoportja, ahol azóta tragikus hirtelenséggel elhunyt barátom, Joó Rudolf megtisztelt azzal, hogy munkatársául választott. Én voltam a második főállású kisebbségkutató, aki ezt a munkát végezhettem Magyarországon. Jeles szakembereket vonhattunk be külsősként, másodállásban, mint például Niederhauser Emil, Tilkovszky Loránt és Arday Lajos történészeket vagy Kővágó Lászlót, aki a hazai és európai kisebbségi jog és politológia elismert képviselője volt. Ebben a minőségemben részese lehettem annak a magyar-szlovén kisebbségkutatásnak, amely 1984-ben zajlott a határ két oldalán.

Egy-egy falu, részletes, terepmunkával egybekötött kisebbségkutatását végeztük, a muravidéki Dobronokon, illetve a magyarországi, rábavidéki Felsőszölnökön, jómagam az oktatás, művelődés és tömegkommunikáció tanulmányozójaként. E munka folytatását jelentette, hogy feldolgoztam a hazai szlovénység legnagyobb alakja, Pével Ágoston életútját, aki a két háború közötti Szombathely legnagyobb kultúrebere volt. Középkorai magyartanárként olyan tanítványokat bocsátott szárnyára, mint Weöres Sándor vagy Gazdag Erzsébet. A könyvtár- és múzeumigazgató, néprajzkutató, műfordító élete végén a szegedi egyetem szlavisztika professzora lett. El is hagyhatta volna az országot Jugoszlávia megalakulásával, ennek ellenére maradt, mert legalább annyira jó magyarnak, mint jó szlovénnek érezte magát. Egy nem éppen ideális korban építette a „hidakat”.

Varga Sándor a határ túloldalán a szlovéniai magyarság mindmáig legnagyobb politikusa volt, aki a pártállami körülmények között is tisztességgel, becsülettel szolgálta népét. Azokon a posztokon, ahol lehetett: országgyűlési képviselőként, az ottani népfrontnak megfelelő szervezet regionális vezetőjeként, lapszerkesztőként, helytörténetiróként, honismereti munkásként tette, amit kellett.

Venczel József nagyon fontos személyiség a Kárpát-medencei kisebbségügyben. Márton Áron püspök jobb keze volt Erdélyben a két háború között. Kiváló társadalomkutató, szociológus, lapszerkesztő és kisebbségpolitikus, akit a párizsi békeszerződésre készített etnográfiai, illetve népességi, nemzetiségi viszonyokat bemutató térképe miatt koholt vádak alapján bebörtönöztek. Az egyik legjelentősebb stratégiája, tudós kisebbségi vezetője a huszadik századi erdélyi magyar történelemnek.

Mindhárman olyan kiemelkedő jelentőségű, morálisan is feddhetetlen, Kárpát-medencei kisebbségi személyiségek, akik életútjának kutatásával és felmutatásával a mai kisebbségi ön-

azonosság-örzés tennivalóhoz is példaként kívántam hozzájárulni. Számos cikk, tanulmány mellett Pável Ágostonról és Varga Sándorral egy-egy interjúkötetet, Venczel József írásából pedig három könyvet – közöttük a csiksomlyói passió egy változatát, amelyet az egri Gárdonyi Géza Színház művészei, Szíki Károly rendezésében színre is vittek –, sikerült közzétennem itthon és határon túl.

Frigyesy Ágnes: Jelenleg kinek a munkásságával foglalkozik?

Székely András Bertalan: Munkahelyemen, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Nemzetiségi Osztályán a köztisztviselői, hivatalnoki munka kemény koncentrációt igényel. Ma már – a kisebbségpolitikai rendszerváltás pillanata óta – főállásban nem lehetek kutató, de éjjeleimből, hétvégéimből elcsúszva, mindmáig mégis annak érezhetem magam. Most egy tanulmánykötetet rendezek saját alá, amit épp a lovagi címre előterjesztő civil szervezet, a Muravidéki Baráti Kör jelentet meg „Kisebbség és kultúra” címmel. Két évtized írásából állítottam össze tematikus válogatást.

Frigyesy Ágnes: Tanulmányok, recenziók, interjúk, olvashatók benne.

Székely András Bertalan: Valóban, több műfajú lesz a kötet. Szerepelnek benne nagyobb lélegzetű tanulmányok a határon túli és hazai kisebbségekről. Beválogattam továbbá kisebbségi portrékat, az említett személyiségeken kívül például a Mocsáry Lajos Alapítvány Mocsárdi-díjának kitüntetései alkalmából elmondott laudációimat, amelyek kisebbségi orvosok, tanárok, egyházi személyiségek érdemeit taglalják. A következő egység reflexiókat, gondolatokat tartalmaz, amelyeket egy-egy konkrét kisebbségi közügy kapcsán vetettem papírra, végül pedig olvashatók az interjúk, melyeket részben magam készítettem jeles határon túli személyiségekkel, részben engem kérdeztek az említett kisebbségpolitikai rendszerváltásról. Hiszen 1989 óta – vallván, hogy a tudomány nem önmagáért van –, gyakorlati kisebbségpolitikai ügyekkel foglalkozom.

Frigyesy Ágnes: A falu szeretetét tükrözi-e, hogy budapesti otthonát vidékire váltotta és Isaszegre költözött?

Székely András Bertalan: Ez az elmúlt év fejleménye. Családi oka is volt e lépésnek, de emellett meggyőződésem: a főváros egyre kevésbé élhető. A környezeti ártalmak, az „állam az államban” mentalitás meglátszik az itt élő emberek fizikai és lelkiállapotán meg a vidéken élők-höz való viszonyán. A jó levegőjű dombvidék és egy belső, budapesti kerület légszennyező-dését összehasonlítva sem kétséges, miért jobb ott.

Frigyesy Ágnes: A rendszerváltás hajnalán Pozsgay Imre államminiszter mellé került, ahol a Nemzetiségi Titkárság tagjaként szervezhette a Nemzetiségi Kollégium munkáját. Hogyan került Pozsgay mellé?

Székely András Bertalan: A honismereti mozgalomban jól cseng Pozsgay Imre neve, hisz az általa vezetett Népfront tette lehetővé, hogy – az adott politikai körülmények között –, a párton kívüli tisztességes emberek, tisztességes ügyekben mozoghassanak. Ilyen volt pl. az olvasómozgalom, vagy a honismereti mozgalom. Én már ekkor az említett Gorkij Könyvtár után a Magyarországtudató Intézetben dolgoztam: kisebbségkutatással foglalkoztam. Informálisan megkerestek az 1989-ben felállított államminiszteri titkárságról, Pozsgay Imre környezetéből: nem volna-e kedvem a gyakorlatban hazai, illetve határon túli kisebbségekkel foglalkozni. Néhány nap gondolkodási idő után igent mondtam, mert nagy kihívásnak tartottam, – a korábban kutató Venczel József felfogása értelmében: a szolgálat lehetőségét –, a társadalomtudomány áttevését a gyakorlatba. Rendkívüli történelmi pillanatot éltünk át, mint később kiderült, a rendszerváltás évében. Egy személyben lehettem hónapokig a mostani Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, illetve a Határon Túli Magyarok Hivatalának az elődje. A tavaszi odakerülésem után fél évvel alakult ki a nemzetiségi titkárság, melyet Tabajdi Csaba vezetett, illetve tanácsadó, javaslattevő testületként a Nemzetiségi Kollégium, ahol Antall Józseftől kezdve Pomogáts Béláig, jeles hazai és határon túli személyiségek voltak tagjai és alakítói a későbbi kisebbségpolitikának. Nem túlzás kisebbségpolitikai rendszerváltásnak nevezni ezt az időszakot – az Úr különös áldása, hogy magam is részese lehettem „gyalogmunkás-ként” e történelmi folyamatnak.

Frigyesy Ágnes: Miért nem maradt ott a Miniszterelnöki Hivatalnál?

Székely András Bertalan: Ott maradtam, hisz a Magyar Köztársaság kikiáltása, illetve az első szabad választások után – a Miniszterelnöki Hivatal felügyelete alatt –, megalakult az említett két új hivatal. Ezek közül Entz Géza, a Határon Túli Magyarok Hivatala kinevezett elnöke kért fel, hogy ott folytassam a munkát, mégpedig a délvidéki ügyek felelőseként.

1990-től 1996-ig a Bácska, Bánát, Drávaszög és a Muravidék, az egykori Jugoszlávia három – sőt Bosznia-Hercegovinával négy –, köztársaságában élő magyarjaival foglalkozhattam, megszervezve és egy ideig vezetve is a délvidéki fősztályt. A legkeményebb háborús esztendőkből sokszor „lőport kellett szagolnunk”, a frontvonal közelében járnunk, és tennünk, amit az adott körülmények között lehetett. Segély-célú utakat szerveztünk, segítséget nyújtottunk az ottani magyar önszerveződésben, nemzetközi fórumok elé vitettük az ott élő magyarok problémáit. 1996-tól ismét Pozsgay Imre mellett alakíthattam meg a Szent László Akadémia Kárpát-medencei régió tanszékét, amelyet vezetek mindmáig. Az Akadémia egyesületi formában működik Budapesten, felnőttoktatási intézményként, s bár egyetemek, főiskolák termeiben zajlottak előadás-sorozataink, eddig nem épülhetett be az oklevelet adó, akkreditált felsőoktatási intézmények sorába.

1998 végén kerültem vissza ismét az államigazgatásba. Kárpát-medencei szemléletemet és ismereteimet kamatoztathatom egy másik területen: a hazai nemzeti kisebbségek kulturális önazonosság-őrzése érdekében.

Frigyesy Ágnes: Hatodik éve dolgozik a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában, ahol tizenkét magyarországi kisebbség ügyeit irányítja. Kérem, beszéljen erről a munkájáról!

Székely András Bertalan: A kisebbségi törvény tizenhárom nemzeti és etnikai kisebbségnek nyújt jogokat Magyarországon. Ezek közül a cigányság nem nemzeti, hanem etnikai kisebbség. Az ő ügyeikkel egy közülük kikerült kollégánk foglalkozik, én a többi nemzetiség ügyeit gondozom. Lélekszám szerint a legnagyobbak a németek, szlovákok, a horvátok és a románok. Majd csökkenő sorrendben eljutunk a ruszinokig és örményekig, akik 1000 körüli lélekszámban élnek közöttünk. Természetesen a statisztikák jóval kisebb lélekszámot mutatnak ki, mint amit a becslések jeleznek. Ez történelmi gyökerű görcsökre vezethető vissza. A németek a második világháború végi kitelepítések miatt, a szlovákok a nem mindig önkéntes lakosságcsere okán, az egykori délszláv nemzetiségek pedig a Tito-rendszer idején elszenvedett sérelmek miatt, nehezebben vallják be hovatartozásukat.

Frigyesy Ágnes: Ma is részt vesz a honismereti mozgalomban?

Székely András Bertalan: Igen, két évtizede folyamatosan. A honismereti mozgalom kisebbségi területén mindig határon túli és hazai ügyekkel foglalkoztam. Évekig működtettem a határon túli magyar honismereti munkabizottságot, még a Határon Túli Magyarok Hivatalban töltött időmben és segítségével. Sok éve tagja vagyok a Honismeret folyóirat szerkesztő bizottságának.

A budapesti Fasori Református Egyházközség égisze alatt, Kárpát-medencei Honismereti gyermektábort szerveztem, eddig négy alkalommal. Változó helyszínen, hét ország magyar gyermekeit érinti e csodálatos honismereti és hitéletbeli eredményeket is felmutató alkalom.

Frigyesy Ágnes: Eddig hol tartották a rendezvényeket?

Székely András Bertalan: A Fasori Egyháznak Tahitótfalun van konferencia telepe, ott tartottuk az első táborot. Ezt követte Szovátán, Erdélyben a második, majd Bácsfeketehegyen, a Délvidéken következett a harmadik, tavaly pedig Felvidéken, Élesmarton találkoztunk a fiatalokkal. Reményeink szerint Kárpátalján folytatódik a sorozat.

Frigyesy Ágnes: A „Magyar Kultúra Lovagja” címre ajánlott javaslattevők megállapították: Ön egyike azon kutató, köztisztviselő és közéleti személyiségeknek, akik a határon túli magyarság és a hazai kisebbségek kultúrájáért a legtöbbet tették az elmúlt évtizedekben. Milyen gondolat, „ars poetica” irányította eddigi életútját?

Székely András Bertalan: Kisebbségben élni még a legtámogatottabb környezetben sem könnyű, a közösség számbelisége, csonka társadalomszerkezete, és intézményrendszere miatt. A Kárpát-medencében nemigen van olyan kisebbség, amelyik ne lenne hátrányos helyzetű. Ép erkölcsi érzékű ember, ha aki észleli ezt a hátrányt, előbb-utóbb szolidaritást kell, hogy érezzen irántuk. Családi indíttatásom, és különböző életkorokban ért impulzusaim alapján alakult ki bennem: erre érdemes feltenni egy életet. Ha ez hittel párosul, olyan szolgálatként

foghatjuk fel, mely Istennek tetsző cselekedet. Remélem, nem volt hiábavaló az a sok munka és segítség, amit egyéneknek és közösségeknek nyújthattam. Engem soha nem az érdekelt, hogy az aktuális „felsőbbség”, hogyan ítéli meg munkámat, sokkal fontosabbnak tartottam, hogy a közvetlenül érintett emberek érezzék a gondoskodást és szeretetet, mellyel hozzájuk fordulok. A „Magyar Kultúra Lovagja” elismerést visszajelzésnek tartom. Tudják, számon tartják tevékenységemet, amelyben nem én vagyok fontos, hanem az Úgy.

Frigyesy Ágnes: Gyermekei követik-e önt?

Székelly András Bertalan: Négygyermekes családapa lévén azt a demográfiai fogyást, amit Fekete Gyula már két-három évtizede észlelt, a magam részéről „ellensúlyoztam”. Ne csak prédikáljunk a megmaradásról, tegyünk is érte! Legnagyobb fiam, Dániel végzős közgazdász. Réka lányom nyolcadikos az aszódi Petőfi Gimnáziumban, Balázs fiam a gödöllői Református Líceum hetedikes tanulója, Boróka lányom pedig az aszódi Csengey Gusztáv Általános Iskolában harmadik osztályos. Remélem, mindabból az erőfeszítésből, amit fontosnak érzek, átadhatok számukra valamit, de tudjuk, a mai környezet nem a leoptimalisabb arra, hogy a fiatalok a szülők nyomdokait kövessék. Elsődleges, hogy ők boldog, megelégedett emberek legyenek és a maguk érdeklődési területén belül megtalálják számításait. Réka és Balázs megízlelhette a honismereti táborok hangulatát. Azokon és az előttük is zajló, rokoni-baráti beszélgetések fültanújaként, akarva-akaratlan talán „beoltódtak” azzal a Kárpát-medencei gondolattal, mely véleményem szerint nem veszíti el létjogosultságát az európai csatlakozással sem.

Még egy alapelv, amit mindig szem előtt tartottam – munkámban és gyermekeim nevelésében is –, hogy nincs kétféle mérce. Tehát amit mi a határon túl élő magyarjaink számára fontosnak tartunk, és jogosan küzdünk emberi-közösségi jogaik megszerzéséért, illetve megtartásáért, ugyane téren nem lehetünk szűkmarkúak a hazai kisebbségeink vonatkozásában sem, természetesen a sajátosságok figyelembe vételével.

Frigyesy Ágnes

Nagy Imre vallomása szülőföldjéről¹

„Apámat is nagyon szerették, sokat emlegették, csak Jósának hívták, s engem, ha a környéken parasztokkal megismertettek, csak úgy mutattak be, hogy a „Jóska fia”. Somogyot, a tájat, népét, szokásait, beszédét nagyon szeretem. Somogyi származásomra, rokonságomra, fajtámra nagyon büszke lettem és az is maradok. A somogyi „rossebb” nekem is szavam járása volt (most már leszoktam róla). De minden, ami somogyi, nagyon a lelkemhez nőtt és ma is szívem mélyéig megragad és vonz. Valahányszor a Siónál átléptem a megyehatárt (akkor még ott volt a határ), csak akkor éreztem igazán otthon magamat, erdők, berkek, ligetek, dombok-völgyek, patakok, jól megmunkált termőföldek, nagy nyájak, csordák, falkák, – s a jellegzetes somogyi tájszólás, s mind ezen felül a nép, – ez az én hazám...” – Ezek a sorok Nagy Imrének, az 1958-ban kivégzett mártír miniszterelnöknek Viharos emberöltő című élettörténeti vázlatában olvashatók.

A romániai Snagovban, 1957-ben vetette papírra emlékezését, az ott töltött fél esztendő alatt. 72 ív papír, mindegyik hosszában gondosan megfelelően, s a jobb oldali hasábjában sorakoznak a kézzel frott egyenletes sorok. Kevés a javítás, és csak néhány, adat kiegészítő betoldás látható. Az utolsó ívben mondat közben szakad meg a szöveg. Amikor Budapestre szállították, akkor vehették el Nagy Imrétől, s 1989-ig a periratok között lapult összefűzve a szöveg, amelynek létéről senki sem tudott.

Nagy Imre személyes főljegyzéseit, köztük ezt a kéziratot is a Legfőbb Ügyészség adta át 1989-ben Nagy Erzsébetnek, Nagy Imre lányának. Ennek néhány részletét aztán Rainer M. János történész, Nagy Imre életrajzírója közzétette a Holmi című folyóiratban (1993/10. 1376–1388.).

¹ Nagy Imre: Viharos emberöltő. Nagy Imre Alapítvány. Bp. 2002.